

LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG
DITLHATLHOBO TSA MAKGAOLAKGANG

SETSWANA PUO YA NTLHA
SEEMOGODIMO
(Pampiri ya Bobedi)

NAKO: diura tse 3

MADUO: 100

DITAOLO

- Pampiri e, e arogantswe ka dikarolo tse tharo A, B, le C.
 - Potso 1 e arabiwa ke baithuti botlhe.
 - Buisa ditaello tsa karolo nngwe le nngwe pele o araba dipotso.
 - Dirisa dipalo tse di dirisitsweng, se fetole dipalo tsa dipotso.
 - Araba dipotso tsothe ka Setswana, mme mokwalo wa gago o bonale.
-
-

KAROLO YA A
MABOKO

POTSO 1

Baithuti botlhe ba tshwanetse go araba potso e.

Buisa temana e e latelang, mme morago o arabe dipotso tse di latelang:

Gauteng ke kwa mošate,
Gauteng kwa borre ba go ileng maloba:
Maloba bangwe ba ela ruri teng –
Ba komediwa ke noga e se nang leina,
Ba mediwa ke noka e sa itsiweng.
E sa le ba laetse go tla boa,
Le motlha ono ga re itse
Methala'a bone e utlwalelwa ka phefo –
Gongwe e utlwalelwa ka ditsala,
Ya Gauteng – Pimville.
Ya Gauteng – Rockville:
Ya Gauteng – Alexandra,
Ya Gauteng – Kwa Xuma.

Dikeledi tsa lefatshe – C.L.S. Thobega

- 1.1 Setlhogo sa leboko le se kaya eng? (2)
- 1.2 Naya ponagalo ya poko e e tihagelelang mo meleng 2 le 3, o bo o nopole lefoko kana mafoko a a e supang. (2)

- 1.3 Naya tlhaloso ya lefoko le: **Mošate** (2)
- 1.4 Ke sekapuo sefe se mokwadi a se dirisitseng phetelela mo nopolong e? (1)
- 1.5 Go ya ka mmoki go diragala eng ka borre fa ba ile Gauteng? (1)
- 1.6 Tshegetsa karabo ya 1.5 ka go nopola mola go tswa mo nopolong e. (2)
- [10]

POTSO 2

Selelo sa mmoki – MCD Mogotsi

Go dipotso tse nne mo go Potso 2, fela o tshwanetse go araba dipotso di le PEDI fela.

- 2.1 Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso:

Mokgokolosa

- Malatsi ao a ntlodile fela ke sa a bona,
A fetile fela a sa ntherisa,
3 A othile thapo, a ikela ga soke,
Mme a re tlogela re tsutsubane.
Ngwana a ka go botsa motlhala o,
6 O tlhoka le ke go tla ka karabo e lobaletse,
O tshaba le ke go kaya tse di lo dirageletseng,
Gonne di sa itsheka sentle mo kgopolong.
9 Botsofe, o mpogisetsang ke sa rate go tsofala?

- 2.1.1 Mmoki wa nopolo e, o mo seemong sefe sa botshelo? (2)
- 2.1.2 Tshegetsa karabo ya 2.1.1 ka go nopola sekao. (2)
- 2.1.3 A mmoki o na le thata ya go laola go feta ga metlha? Tshegetsa karabo ya gago. (3)
- 2.1.4 A motsofe/mogodi o itumelela go tlotla ka tsa boša ba gagwe? (1)
- 2.1.5 Tshegetsa karabo ya 2.1.4. (2)
- 2.1.6 Nopola o bo o naya letshwao la poko le le tlhagelelang mo meleng 1 le 2. (2)
- 2.1.7 Fa leina la sekapuo se se dirisitsweng mo moleng wa 9. (1)
- 2.1.8 Tlhalosa sekapuo se o se fileng mo go 2.1.7 (2)
- [15]

2.2 Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso:

Dinao tsamaong	
Teng kwa marung ga twe botshelo bo bontle, Batho ba agile teng, ga ba supane ka menwana; Batho ba tshela teng, ga ba jane ka meno,	3
Makau a kile a feta teng, ga a akanye ka go boa. Ba boelang gonne teng go sa thalwe, Go ka thalwa jang melao e thlangwa ka botlhale, Ntle le molao go a tlotlanwa.	6

- 2.2.1 Go ya ka nopollo e, mmoki o eletsa go ya go nna/aga kae? (1)
- 2.2.2 Maikutlo a mmoki ke afe? (1)
- 2.2.3 Tshegetsa karabo e o e fileng mo go 2.2.2 ka lebaka. (2)
- 2.2.4 Go ya ka wena a go na le kagiso teng koo? Nopola sekao go tshegetsa karabo ya gago. (3)
- 2.2.5 Naya lebaka le le tholang gore makau a a leng koo a se akanye ka go boa. (2)
- 2.2.6 Ke ponagalo efe ya poko e e tlhagelelang mo moleng 2 le 3? (1)
- 2.2.7 Tlhalosa ponagalo ya poko e o e fileng mo go 2.2.6 (2)
- 2.2.8 Tlhalosa 'go jana ka meno'. (2)
- 2.2.9 Naya ponagalo ya poko e e tlhagelelang mo meleng 5 le 6. (1)
- [15]**

2.3 Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso:

Dikgole bofologa	
Lorato ke pula ya Modimo; Lo itlhophela ka bonolo, Lo be lo gate ka ditsetsenkwanne, Lo tshotse masego a badimo. Jaaka letsatsi, Ga lo na meelwane; Lo itsholetse kagiso le boitumelo, Lo sa leba mmala.	

- 2.3.1 Tlhalosa setlhogo sa leboko le. (2)
- 2.3.2 Ke ka ntlha ya eng fa mmoki a re, 'lorato ke pula ya Modimo'? (2)
- 2.3.3 Nopola mo temaneng go supa fa lorato lo sa kgetholole. (2)

- 2.3.4 Fa letshwao la poko le le dirisitsweng mo meleng 2 le 3. (1)
- 2.3.5 Nopola letshwao la poko le o le fileng mo go 2.3.4 go tshegetsa karabo ya gago. (1)
- 2.3.6 Tlhalosa gore go kaiwa eng ka 'ditsetsenkwane'? (2)
- 2.3.7 Nopola sekapuo sa tshwantshiso mo temaneng e e fa godimo. (2)
- 2.3.8 Ke sekapuo sefe se se renang mo temaneng e? Nopola sekao se le sengwe se mo go sona go dirisitsweng sekapuo se. (3)
- [15]**

2.4 Buisa nopolo e e latelang, mme morago o arabe dipotso:

Medupe

Maru a borwa a betana loaping,
A botsana ka tidimalo lobelong;
3 Bontsho jwa one bo butswa godimong.
Phefo e gagaba tase ga one fatsheng,
Mme a simolola go elela ka kgalefo kgakala kwa
6 lefaufaung;
A bonwa a tla jalo a gakilwe ke kwa a yang,
Mangwe a amologa a boela lewatleng,
9 Mme godimo ga thaba a phethesela setlhoweng,
Phologolo e balabala ka letshogo pelong.

- 2.4.1 Medupe ke eng? (2)
- 2.4.2 Fa leina la sekapuo se se tlhagelelang mo nopolong e. (1)
- 2.4.3 Tshegetsa karabo ya 2.4.2 ka go nopola sekao. (2)
- 2.4.4 Ke letshwao lefe la poko le le dirisitsweng mo moleng 4. (1)
- 2.4.5 Nopola letshwao leo la poko. (1)
- 2.4.6 Tlhalosa mafoko a a latelang:
- (a) Gakilwe
(b) Balabala 2x2=(4)
- 2.4.7 Ke ka ntlha ya eng fa phologolo e balabala ka letshogo pelong? (2)
- 2.4.8 Nopola o bo o neye mofuta wa morumo o o tlhagelelang mo meleng 7 le 8. (2)
- [15]**

MADUO A KAROLO YA A: [40]

KAROLO YA B
TERAMA

Fa o araba 3.1 mo go Karolo B, o tshwanetse go araba 4.2 mo go Karolo C.
Fa o araba 3.2 mo go Karolo B, o tshwanetse go araba 4.1 mo go Karolo C.

POTSO 3

Dintshontsho tsa lorato – L.D. Raditladi

3.1 Buisa temana e e latelang, mme o itse go araba dipotso:

A: A letlhale le legolo la ngwana!
O tshwana le selepe o bolela t̄ta;
O kgaogantse basadi mono le banna,
Makau a rona ga a sa t̄hola a re rata,
Ba sia le Mmamotia legamma,
A rona mabele a ole ga a na thata.

B: A bo ruri, mma, o itse go sotla!
Ga ke ise ke ipee mo mananeng,
Ke kue banna go t̄a go mpatla,
Go nthata ba mpona mo ditseleng.
Sakoma o mpatlile batsading ba me,
A dirisa borethe jwa puo le loleme.

A: A dirisa borethe jwa puo le loleme.
A o ithaa o bua le lemphorwana!
O se ka wa sala monna morago o mo rata,
Wa ithiba matlho ka puo tsa senyana.

B: Ke tlhagiso e e gakgamatsang ya gago,
“O seka wa sala monna morago o mo rata.”
O ntshwarisa legaga-legolo jaaka mmutla
Ntswa wena e le fano o mo setse morago.

- 3.1.1 Fa leina la mmui **A**. (1)
- 3.1.2 Mmui **A** o buisana le mang yo e leng mmui **B**? (1)
- 3.1.3 Puisano e diragala kwa kae? (1)
- 3.1.4 Mong wa ntlo o ne a le kwa kae ka nako eo? (1)
- 3.1.5 O ne a ile go dira eng kwa lefelong le o le kaileng mo go 3.1.4? (2)
- 3.1.6 Go ya ka wena, a go ne go t̄hokega gore mong wa ntlo a ye koo?
Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka le le utlwalang. (3)
- 3.1.7 Lebaka la puo e e fa godimo e, ke lefe? (2)
- 3.1.8 Mmui **B** o tlisitswe ke eng mo lefelong le? (2)

- 3.1.9 Lebaka le le dirileng gore mmui **A** a fitlhele mmui **B** mo lefelong le a mo fitlhetseng mo go lona ke lefe? (2)
- 3.1.10 Mmui **A** o lemogile jang ka go nna teng ga mmui **B** mo lefelong leo? (2)
- 3.1.11 Naya maemo a sesadi a mmui **B**, go ya ka puo ya mmui **A**. (2)
- 3.1.12 Mmui **A** o raya jang fa a re mmui **B** o kgaogantse basadi le banna? (2)
- 3.1.13 O ikaegile ka kgotlhang ya terama e, a go a tthaloganyesega le go dumelesega gore Sakoma a batle mmui **B** mo batsading ba gagwe? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (3)
- 3.1.14 Batsadi ba ba kaiwang ke mmui **B** ke bomang? Fa maina a bona ka bobedi. (2)
- 3.1.15 Ke eng fa mmui **B** a re tlhagiso ya mmui **A** e a mo gakgamatsa? (2)
- 3.1.16 Tlhalosa gore mmui **A** o feletse kae mo terameng e. (2)
- [30]

KGOTSA

- 3.2 E kete kgosi Sekgoma ke kgosi ya nnete, gonne o lekile go diragatsa tolamo ya molao mo katlholong ya ditiragalo tsa lokwalo le. O ikaegile ka ditiragalo tsa terama e tshegetsa se. Karabo e se fete tsebe le halofo.

MADUO A KAROLO YA B: [30]

KAROLO YA C PADI

Fa o arabile 3.1 mo go karolo B, o tshwanetse go tlhophisa 4.2 mo go karolo C.
Fa o arabile 3.2 mo go karolo B, o tshwanetse go tlhophisa 4.1 mo go karolo C.

POTSO 4

Masaikategang a magodimo – J.M.K Mekgwe.

- 4.1 Buisa nopollo e e latelang, mme morago o arabe dipotso:

“Jaanong a tloga a gakobgelwa se mogatse a neng a mmegele sona kwa kokelong. A utlwa leina le o le umaketsweng le dumaduma mo tlhogong ya gagwe, madi a tabogela kwa tlhogong.”
Ya re a diga matlho, a fitlhela sefatlhego sa morwae se sa tlhamuketse manyaapelo. A metsa kweleta e e mo emeng mo mometsong o o ngangaletseng, ga ba ga sala go rwarwanyega. Kgabagare a re, ka lentswe le le motlhošwana, “Se lele, nnana, ga o a latlhega. Aitsane masaikategang a magodimo,” a bipa sefatlhego mo sehubeng sa morwae, “a na le beng.” ...

Ga robalwa le dikgogo bosigong joo. Metlae ya fa isong ka maitiso a le lengwe le le lengwe a ile le beng ba yona. Setshego se se monatšana sa batho ba kitlantswe ke kgole ya nyalo, se nyeletse le beng ba sona. Dipone tse di ne di tle di gadimegadime, di etsaetsana le kopadilalelo bosigo bongwe le bongwe, di robotse le beng ba tsona ...

- 4.1.1 Fa leina la moanelwa yo o neng a gakologelwa se mogatse a neng a mmegele sona? (1)
- 4.1.2 Ke eng se mogatse a ne a mmegele sona? (2)
- 4.1.3 Mogatse ena ke mang? (1)
- 4.1.4 Fa leina la morwa wa bona. (1)
- 4.1.5 Morwa mmui o ne a bona mang kwa bookelong yo a dirileng gore a itlamparele ka mmaagwe? (1)
- 4.1.6 Lebaka le le dirileng gore a itlamparele ka mmaagwe ke lefe? (2)
- 4.1.7 Ke eng se se lerileng molwetse kwa bookelong? (2)
- 4.1.8 Ke leina la ga mang le le neng la umakwa kwa bookelong? (1)
- 4.1.9 Molwetse le moanelwa yo o mo kaileng mo go 4.1.8 ba ne ba tsalangwa ke eng? (2)
- 4.1.10 A botsala jwa bobedi jo e ne e le jwa nnete? Tshegetsa karabo ya gago ka lebaka. (3)
- 4.1.11 Ke eng se babuisi ba neng ba se letile mo molwetseng go se tlhagisetsa mogatse kwa ntle le go umaka leina fela? (2)
- 4.1.12 Naya mabaka a MABEDI a a dirileng gore molwetse a palelwe ke go umakela mogatse mabaka a a mo lerileng mo bookelong. 2x2=(4)
- 4.1.13 Ke eng se se go gakgamatsang ka ga Moithui mo bosigong jwa dikgobalo tsa ga Rre Sehume tebang le moagisani wa gagwe? (2)
- 4.1.14 Ke ka ntlha ya eng fa kang e o e kaileng mo go 4.1.13 e go gakgamatsa? (2)
- 4.1.15 Tlhalosa gore go kaiwa eng fa go twe “Masaikategang a na le beng”. (2)
- 4.1.16 O ithutile eng go tswa mo pading e? (2)
- [30]**

KGOTSA

- 4.2 Khuduga fa a se na go tlhoboga Rrankelenyane kwa ntlong e e fa dinaong tsa thaba o ne a latlhela seditse, mme a kaya fa molato wa gagwe o tla sekwa ke ditshoswane. Kwala tlhamo e mo go yona o tlhalosang mabaka a a dirang gore a ineele. Tlhamo e se fete tsebe le halofo.

MADUO A KAROLO YA C: [30]

PALOGOTLHE: 100